

**SOCJOLOGICZNE UWARUNKOWANIA AKTYWNOŚCI
LOKALNYCH ŚRODOWISK**

**OPRACOWANIE NA PODSTAWIE BADAŃ SPOŁECZNOŚCI
LOKALNYCH Z TERENU POWIATU SANDOMIERSKIEGO**

OPRACOWANIE MERYTORYCZNE: DR ANDRZEJ KOŚCIOŁEK

Kielce 2007

SPIS TREŚCI:

1. PRZESŁANIE BADAŃ.....	3
2. CELE I PROBLEMY BADAWCZE.....	7
3. METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE.....	9
4. DOBÓR PRÓBY I ZESPÓŁ ANKIETERÓW.....	10
5. DANE OSOBOWE RESPONDENTÓW.....	12
6. GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA.....	16
7. SYTUACJA MATERIALNA.....	17
8. SOCJOLOGICZNE UWARUNKOWANIA AKTYWNOŚCI.....	19
9. ZAKOŃCZENIE.....	34
10.BIBLIOGRAFIA.....	35
11.SPIS TABEL I WYKRESÓW.....	36

PRZESŁANIE BADAŃ

Po piętnastu już bez mała latach, odkąd tworzone są w naszym kraju fundamenty społeczeństwa obywatelskiego, odkąd Państwo przestało być dysponentem i dostarczycielem większości dóbr i wartości zbiorowego życia, członkowie społeczności lokalnych nie mogą pozostać jedynie w roli beneficjentów określonych świadczeń. Od sposobów współpracy, od zasad samoorganizacji i zakresu współdziałania zależy dzisiaj wiele. A już z pewnością zależy rozwój państwa i wszystkich jego jednostek, w tym immanentny rozwój lokalny, bowiem widoczną stają się coraz bardziej oczywista konstatacja, że źródeł rozwoju należy szukać coraz pilniej wewnątrz mikrosystemu lokalnego – tak najkrócej można scharakteryzować przesłanie badań, których rezultaty prezentuje niniejszy raport.

Lokalność – bez względu na to jak ją rozumiemy i jakie konkretne treści jej przypisujemy – wymaga nie tylko refleksji nad poszczególnymi zastosowaniami tego pojęcia, ale także refleksji nad jego najważniejszymi odniesieniami do takich kategorii jak tradycje, kultura współczesna, system polityczny, transformacja systemowa, struktury ponadpaństwowe, społeczeństwo obywatelskie, demokracja, itp. Tego typu odwołania – wymienione powyżej bez aspiracji wyczerpania ich – nabierają szczególnej wagi gdy analizuje się podstawowe zasady i kierunki przekształceń układów społecznych, w okolicznościach drastycznych zmian indywidualnych sposobów życia, porządków ustrojowych, ponadnarodowych systemów politycznych i globalizacji każdej niemal dziedziny życia zbiorowego.

W każdym procesie badawczym – szczególnie we wstępnej fazie – należy przyjąć określoną koncepcję przedmiotu eksploracji empirycznej. W tych wysiłkach badawczych, które za przedmiot przyjmują terytorialny wyznacznik grup i społeczności, mechanizmy i źródła ich zmian badacze przyjmują określone koncepcje społeczności lokalnych wywodzące się z polskiej i

światowej myśli socjologicznej. Wśród najważniejszych odmian rozumienia społeczności lokalnych, najważniejsze z punktu widzenia niniejszych badań wydają się następujące koncepcje.

Pierwsza odnosi się do sfery więzi społecznych lub do sfery idei (wartości, symboli, subiektywnych interesów). W tej koncepcji chodzi o realną społeczność lokalną, która skutkiem złożonych procesów komunikacyjnych jest całością społeczną (jeśli chodzi o więzi) lub całością kulturową (jeśli chodzi o wartości).

Druga koncepcja może być wyrażona przy pomocy takiego terminu jak „lokalność” i odnosi się wyłącznie do sfery kultury symbolicznej, do jej struktury i dynamiki, a szczególnie do zawartych w niej wyobrażeń. Mamy więc lokalność wyobrażoną, która jest atrybutem jakiejś formy zbiorowości społecznej albo lokalność wyobrażoną, która jest własnością intelektualną i emocjonalną jednostki doświadczającej złożonej rzeczywistości społecznej.

Trzecia koncepcja odnosi się do więzi społecznych – realnych czy wyobrażonych – i do sfery kultury symbolicznej – realnej czy wyobrażonej. Przy czym ważne jest to, że charakterystyka „społeczności lokalnej” czy „lokalności” jest efektem kontrastu czy opozycji wobec różnych tworów społecznych czy kulturowych, uznanych przez badacza za ważny układ odniesień dla jakiejś koncepcji lokalności, albo jest skutkiem porównań gradacyjnych. Mówiąc ogólniej, na tę koncepcję składają się te koncepcje lokalności (w najszerszym rozumieniu), których charakterystyki są efektem odniesień wykluczających albo skutkiem odniesień uzupełniających (Zob. Kurczewska, 2006, s. 90 – 91).

Koncentrując swoje zainteresowania badawcze na socjologicznych uwarunkowaniach aktywności społeczności lokalnych konieczne trzeba wyeksponować problematykę tożsamości i identyfikacji lokalnej. Im bardziej współcześni ludzie stają się niezależni, nieograniczeni intelektualnie i przestrzennie, autonomiczni a nawet im bardziej czują się i są

indywidualnościami, tym bardziej doświadczają potrzeby określenia siebie, zdefiniowania swojej osoby w relacjach z otoczeniem społecznym, materialnym, przyrodniczym i historycznym. Jest to – mówiąc skrótowo – właśnie proces określania swojej tożsamości. Nie jest przypadkowe, że w polskim społeczeństwie i polskiej socjologii refleksja nad tożsamością pojawiła się równoległe z transformacją ustrojową. W nowych uwarunkowaniach politycznych, gospodarczych, społecznych (w tym samorządowych) i kulturowych uwidoczniła się potrzeba zupełnie nowego określenia i zbudowania tożsamości społeczeństwa polskiego oraz społeczności lokalnych, jako części składowych większych struktur. Mieszkańcy Rzeczypospolitej Polskiej indywidualnie również „odkryli na nowo” kwestię tożsamości – teraz bowiem, nawet dość dużym kosztem i okupując to własnym wysiłkiem, musimy nadawać osobisty i na własną odpowiedzialność tworzony sens swojemu życiu. „W przeszłości odwoływanie się do zbiorowości stanowiło podstawową płaszczyznę zaspokojenia potrzeb indywidualnych. Dzisiaj przeciwnie, coraz szersze kręgi społeczne przekonują się – niekiedy w bolesny sposób – że przyszłość jednostki coraz mniej zależy od losów zbiorowości. Rozwiązywanie indywidualnych problemów i zaspokojenie potrzeb coraz trudniej jest wiązać z działaniami zbiorowymi [...] Przekonania i normy życia zbiorowego karłowacieją bowiem wraz z instytucjami” (Boksański 2005, s.26).

Dlaczego współcześnie problematyka tożsamości nabrała takiego znaczenia? Skąd się bierze zainteresowanie, moda nawet, na poszukiwanie korzeni – indywidualnie i zbiorowo? Odpowiedź na powyższe pytania będzie jednocześnie konstatacją na temat świata, w jakim współczesny człowiek musi żyć, musi zmagać się ze wszelkimi składnikami swojej konstrukcji wewnętrznej i struktur zewnętrznych. Odpowiedź najkrótsza: zmiany i to niemal we wszystkich sferach życia. Bardziej szczegółowo odpowiadając na pytania odnoszące się do przyczyn wyjątkowego znaczenia problematyki tożsamości we

współczesnych społeczeństwach można, za Zbigniewem Bokszańskim, przedstawić je następująco:

- wysokie tempo zmian społecznych i związane z nimi nietrwałości struktur i instytucji, generujących imperatyw ciągłego rekonstruowania tożsamości – przy równoczesnym tworzeniu zagrożenia dla poczucia ciągłości tożsamości indywidualnej;
- transformacja społecznego podziału pracy, determinujące daleko idące przemiany więzi społecznej, sprzyjające indywidualizacji i waloryzowaniu „podmiotowości” jako „zasobu” umożliwiającego odnoszenie korzyści w różnego rodzaju rywalizacjach społecznych;
- wysoki poziom różnych typów ruchliwości społecznej – przestrzennych i społecznych;
- postępująca złożoność struktur społecznych, stwarzająca ciągłą sytuację konieczności rozwiązywania problemu „wielości lojalności” (Bokszański 2005, s.50).

Powyższy katalog można uzupełnić innymi przyczynami, a mianowicie:

- postępującą globalizacją zmuszającą uczestników tego procesu do przededefiniowania swojej tożsamości a nawet „predefiniowania” siebie, w oczekiwaniu na zjawiska, które nastąpią nieuchronnie (po prostu będziemy mogli i musieli wcześniej przygotować się indywidualnie i zbiorowo na nowe zjawiska);
- bardzo szybkie i teraz już ciągle tempo postępu technicznego, wymuszającego w przypadku większości ludzi nieustanne dostosowywanie się do nowych, doskonalszych, o nowych funkcjach urządzeń, wynalazków, itp.;
- wszechogarniający konsumpcjonizm, który spowoduje (jeśli już nie spowodował?), że każdy będzie w stanie – z mniejszą lub większą

trudnością – nabyć sobie nową, kolejną tożsamość i w ten sposób mieć ich kilka zależnie od potrzeb i okoliczności.

Jeśli zatem żyjemy w świecie, który zależy od naszych decyzji i wyborów, to powoduje to w konsekwencji, że traci on swą trwałość, ograniczoność i wyjątkowość. W takich oto okolicznościach pojęcie tożsamości unaocznia się i wypełnia, objawia i pulsuje. Nie jest zatem „...wybrykiem natury traktowanie tożsamości bardziej jako procesu, niż zjawiska. Proces można śledzić, zjawisko wystarczy opisać. Śledząc proces skupiamy się na kwestii przekształcania się jego elementów konstytutywnych, zmienności struktur i funkcji; opisując stwierdzamy jedynie czym był i najwyżej czym jest” (Jawłowska 2001, s. 51-56).

Mam świadomość wielu niedoskonałości i niedociągnięć prezentowanego materiału - te obciążają konto realizatora badań. To jednak, że zostały zrealizowane, a tym sposobem zapoczątkowany został zakrojony w dłuższej perspektywie czasowej program badań i współpracy, zawdzięczać należy Stowarzyszeniu Lokalna Organizacja Turystyczna PARTNERSTWO ZIEMI SANDOMIERSKIEJ w Sandomierzu, wielu osób – koordynatorów, ankietatorów i mieszkańców powiatu sandomierskiego. Szczególnie należy podkreślić udział w badaniach liderów lokalnego życia, którzy dzielili się swoją wiedzą, doświadczeniem i – co chyba najważniejsze – optymizmem.

CELE I PROBLEMY BADAWCZE

Generalne założenie leżące w podstaw niniejszych badań i wniosków z nich wynikających jest takie, że mieszkańcy miast i gmin powiatu sandomierskiego stanowią w każdym przypadku wyodrębnione społeczności lokalne, ze wszystkimi im właściwymi atrybutami. Można tę tezę postawić

nawet bardziej kategorycznie - nie jest to tylko założenie, ale empiryczna prawda.

To, jak i na ile owa społeczność stanowi integralną całość, jest warunkiem skutecznego zbiorowego działania. Z kolei bez minimalnej choćby integracji nie może być mowy o osiągnięciu ważnych społecznie celów. Bierne, a nawet obojętne postawy członków społeczności lokalnych, nie będą sprzyjać zaspakajaniu palących i dotkliwie odczuwanych potrzeb zbiorowych.

Przechodząc do sformułowania celów badań trzeba stwierdzić, że ujmując go najogólniej, było nim zdiagnozowanie podstaw, na których można osadzić i realizować uaktywnianie środowisk lokalnych. Wśród elementów składających się na owe uwarunkowania aktywności – jako cele cząstkowe – badaniu podlegały oceny swojej miejscowości jako bezpiecznego miejsca, zaufanie do wybranych instytucji lokalnych, obawy i lęki w bezpośrednim otoczeniu miejsca zamieszkania, przywiązanie do miejsca zamieszkania. Bardzo istotnym celem poznawczym, poddanym empirycznym poszukiwaniom, było określenie najwłaściwszych i najskuteczniejszych sposobów działania władz samorządowych, organizacji społecznych oraz innych możliwych podmiotów życia lokalnego i samych mieszkańców, na rzecz poprawy standardów życia wspólnotowego i indywidualnego.

Formułując problematykę niniejszych badań w najbardziej lapidarnej formie można ją przedstawić w postaci pytania:

„Na jakich podstawach i w jaki sposób można zwiększać aktywność lokalnych środowisk w powiecie sandomierskim”.

Rozważając ten problem głębiej można dojść do sformułowania kilku problemów (pytań) szczegółowych:

1. Jaki jest stopień zadowolenia z zamieszkiwania w danej miejscowości?
2. Co jest podstawą pozytywnie waloryzowanego przywiązania do swojej miejscowości?

3. Jakie problemy (wartości, sprawy) są przez mieszkańców najmocniej eksponowane?
4. Jaki jest społeczny odbiór działań (jeśli takie występują) instytucji samorządowych?
5. Jakie są możliwe formy indywidualnej lub zbiorowej aktywności członków społeczności lokalnych (analiza czynnikowa)?

Sformułowane problemy badawcze wypływały wprost z celów, które stały u podstaw motywów podjęcia niniejszych badań.

METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

W badaniach przyjęto założenie metodologiczne, iż podjęte cele i problematykę empiryczną zrealizować będzie można metoda wywiadu kwestionariuszowego. Skonstruowany został kwestionariusz wywiadu i po kilkudziesięciu testach przyjęty został ostateczny kształt narzędzia używanego w niniejszych badaniach.

Kwestionariusz zawiera 16 pytań - w tym 7 są to dane identyfikacyjne jednostki samorządu terytorialnego, kategorii respondenta i dane metryczkowe. 13 pytań (często znacznie rozbudowanych) miało charakter wyskalowany - ze skalą pięciostopniową. Zdecydowana większość pytań w kwestionariuszu miała charakter zamknięty. Niewielka liczba pytań miała charakter otwarty - było 6 takich pytań.

Ankieta odnosiła się głównie do zagadnień identyfikacji respondentów ze swoją społecznością lokalną i dotyczyła celów i problematyki zaprezentowanych powyżej. Jest to zasadniczy zestaw pytań, w których zawarte są kwestie poddane analizie w opracowaniu oddanym zainteresowanym czytelnikom. Pytania były stawiane tak, aby uzyskane odpowiedzi były jak najbardziej jednoznaczne oraz aby, w pierwszej kolejności, były zrozumiałe dla respondentów. Ci ostatni zresztą nie mieli zastrzeżeń do problematyki

badawczej, a nawet podkreślali znaczenie podjętej problematyki we współczesnym świecie. Jak zostało zaznaczone wcześniej, właściwe badania poprzedzone zostały badaniami pilotażowymi i testami narzędzia badawczego.

DOBÓR PRÓBY I ZESPÓŁ ANKIETERÓW

Założeniem wstępnym, przyjętym w fazie projektowania badań, było przeprowadzenie wywiadów z dwoma odmiennymi - do pewnego stopnia - grupami respondentów. Oczywistym musi się wydawać fakt, że w każdej społeczności lokalnej istnieją grupy przeciętne i lepiej poinformowane o tym, co dzieje się na ich bezpośrednio doświadczanym terenie. Przyjeliśmy zatem, że o interesujące nas informacje zwrócimy się do losowo wybranych mieszkańców jednostek samorządu terytorialnego - aby uzyskać dominujący, przeciętny stan świadomości i wiedzy na interesujący nas temat. Zapytamy też o te same kwestie tzw. liderów lokalnego życia zbiorowego, gdyż od nich spodziewamy się uzyskać bardziej przemyślane i głębiej doświadczane informacje i stany świadomości. Po prostu zakładaliśmy, że tacy reprezentanci swoich społeczności będą lepiej poinformowani i co więcej - ich wiedza i poglądy mogą, siłą swego oddziaływania, stać się w przyszłości tymi dominującymi (może nawet uśrednionymi) przejawami lokalnej świadomości społecznej. Tak więc w badaniach zwróciliśmy się do dwóch prób respondentów, wyłonionych wśród mieszkańców każdej z jednostek samorządu terytorialnego na obszarze powiatu sandomierskiego:

I Próba - losowo dobrani mieszkańcy każdej gminy i miasta (25 – 30 osób z każdej).

II Próba - celowo dobrani respondenci (liderzy) – (10 – 15 osób z każdej jednostki samorządu terytorialnego).

Wszystkie gminy i miasta uczestniczące w badaniach otrzymywały szczegółowe instrukcje, pokazujące procedurę losowania I Próby i wykonywały te czynności we własnym zakresie. Prośby o dodatkowe informacje w sytuacjach newralgicznych (nie wszystkie gminy posiadają elektroniczną bazę danych) świadczą o tym, że procedury założone były respektowane i jeśli stwarzały problemy, to wspólnie zostały rozwiązane.

O wiele mniejsze problemy nastęczało sporządzenie prób celowych. W każdej gminie i w każdym mieście są ludzie cieszący się powszechnym szacunkiem i zaufaniem. Byli to przede wszystkim działacze organizacji pozarządowych, sportowych, przedstawiciele kół miłośników miast i wsi, regionaliści, działacze organizacji przedsiębiorców, rad rodzicielskich ze szkół, radni, sołtysi itp.

Badania terenowe realizowali wyznaczeni przez Urzędy miast i gmin stażyści, skierowani do pracy w odpowiednich jednostkach samorządu terytorialnego przez Powiatowe Urzędy Pracy. Byli to najczęściej absolwenci studiów licencjackich a nawet wyższych magisterskich. Wielu z nich miało już doświadczenia w badaniach terenowych. Na terenie każdej z 8 uczestniczących w badaniach Urzędu wyznaczony był również koordynator, który nadzorował procedurę i przebieg badań w swojej gminie.

Odbyły się dwukrotne szkolenia dla ankieterów z poszczególnych miast i gmin, często na owe szkolenia przyjeżdżali koordynatorzy. Pierwsze szkolenie miało na celu ogólne zaznajomienie ankieterów z sytuacją wywiadu kwestionariuszowego, techniczną stroną realizacji wywiadu, przedstawienie celu badań, problematyki badawczej i przede wszystkim został zaprezentowany sam kwestionariusz. Ankieterzy otrzymywali także po dwa egzemplarze narzędzia, w celu zrealizowania próbných wywiadów na swoim terenie.

Po około 10 dniach spotkaliśmy się ponownie, aby omówić wynikiłe problemy, dotyczące samej już procedury badawczej. Trzeba przyznać, że pojawiły się wówczas ważne spostrzeżenia i uwagi, które po wnikliwej analizie

stały się naszym wspólnym doświadczeniem. W trakcie tego szkolenia przedstawiciele wszystkich jednostek samorządu otrzymali narzędzia badawcze, potrzebne dokumenty, identyfikatory i materiały. Z wielu relacji wynika, że w większości przypadków byli chętnie zapraszani i właściwie traktowani przez respondentów. Nie dotarły żadne informacje o przykrych incydentach, czy jakimkolwiek złym traktowaniu ankieterów.

Tak ogromny i ciekawy materiał będzie jeszcze zapewne wielokrotnie przedmiotem analiz pod różnym kątem. Niniejszy raport można uznać za najbardziej ogólne spojrzenie na uzyskane wyniki oraz przedmiot dalszych rozważań i dyskusji.

DANE OSOBOWE RESPONDENTÓW

Jak wcześniej zostało napisane, w badaniach, których dotyczyły niniejszy raport, przeprowadzono w sumie 319 wywiadów kwestionariuszowych. Wyniki zaprezentowane poniżej zostaną przedstawione z uwzględnieniem zasadniczo trzech zasad:

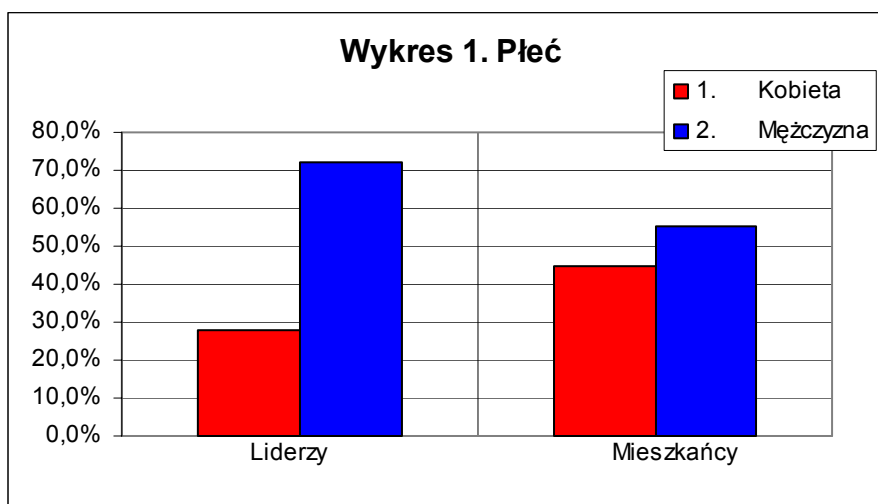
1. będą dotyczyć całość materiału empirycznego, czyli zbiorczo wszystkich zebranych wywiadów (319).
2. będą dotyczyć **I Próby**, czyli losowo dobranych mieszkańców poszczególnych gmin 9 (o liczebności 216) – w skrócie będą tę część danych określać dopiskiem "mieszkańcy".
3. będą dotyczyć **II Próby**, czyli lokalnych społeczników, regionalistów, członków rad społecznych, organizacji pozarządowych, organizacji przedsiębiorców, działaczy (o liczebności 103) - w skrócie tę część danych będą wyróżniać dopiskiem "liderzy".

Przejdźmy zatem do przedstawienia naszych respondentów.

PŁEĆ

Tabela 1. Płeć respondentów.

Płeć	liderzy		mieszkańcy	
	wskazań	%	wskazań	%
1. Kobieta	29	28,2%	97	44,9%
2. Mężczyzna	74	71,8%	119	55,1%
razem	103	100,0%	216	100,0%

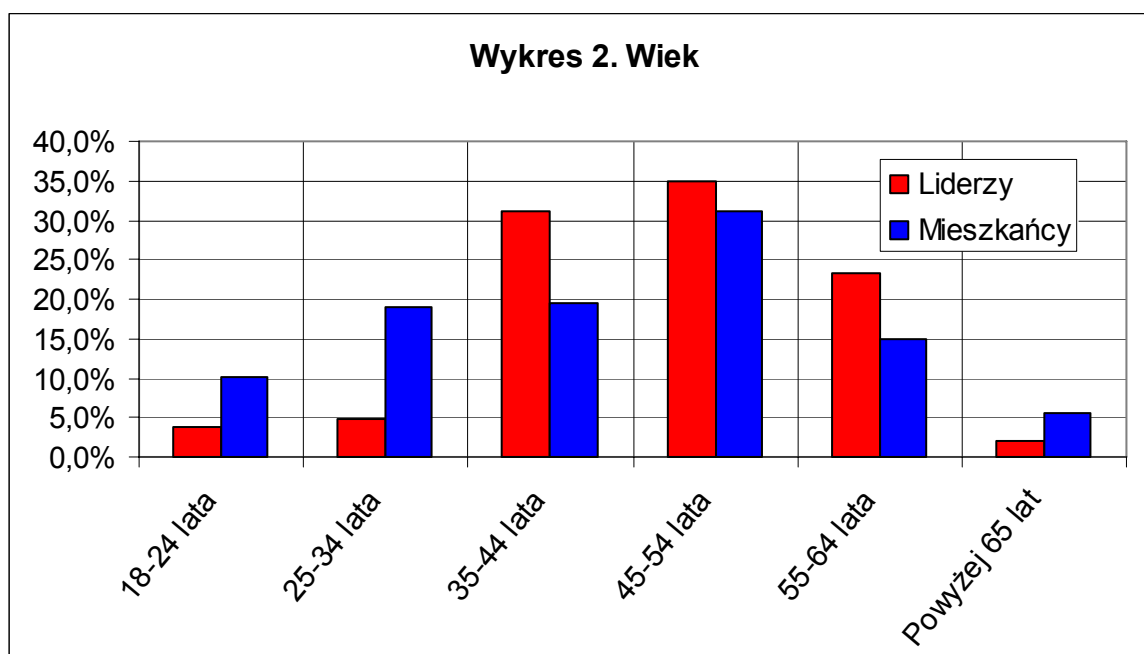

Przedstawione dane pokazują, że Próba I czyli "mieszkańcy" została dobrana mniej więcej z zasadami losowania. 45% kobiet i 55% mężczyzn to rozkład wynikający z niewielkiej ilościowo próby. Warto zwrócić uwagę, że na terenie miast i gmin powiatu 28% Próby II ("liderów") stanowiły kobiety, zaś prawie 72% tej (celowo dobranej) próby to mężczyźni. Kobiety ciągle jeszcze pozostają przy swoich tradycyjnych rolach społecznych, co widać już na poziomie społeczności lokalnych, choć skądinąd wiadomo, że są lepiej od mężczyzn wykształcone i taki "parytet" chyba ich nie zadowala.

WIEK

Tabela 2. Wiek respondentów.

Wiek.	liderzy		mieszkańcy	
	wskazań	%	wskazań	%
1. 18-24 lata	4	3,9%	22	10,2%
2. 25-34 lata	5	4,9%	41	19,0%
3. 35-44 lata	32	31,1%	42	19,4%
4. 45-54 lata	36	35,0%	67	31,0%
5. 55-64 lata	24	23,3%	32	14,8%
6. Powyżej 65 lat	2	1,9%	12	5,6%
razem	103	100,0%	216	100,0%

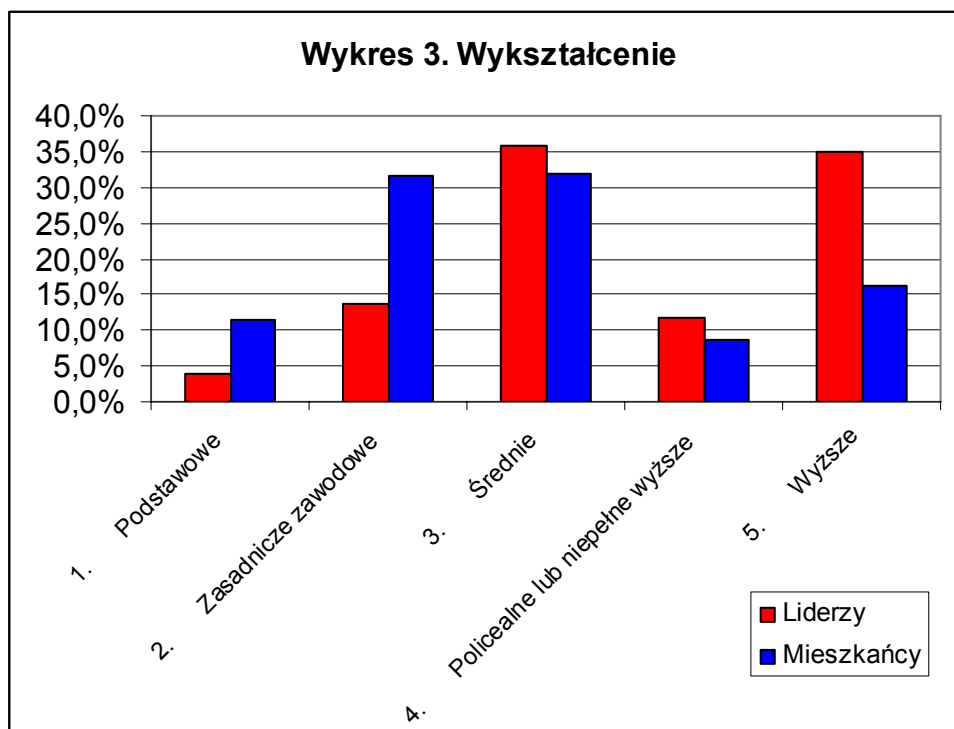

Porównując strukturę wiekową respondentów narzuca się ciekawe spostrzeżenie. W dwóch pierwszych przedziałach wiekowych (do 35 lat) wśród liderów jest ok. 9% respondentów, podczas gdy wśród mieszkańców już ponad 29%. Ponad 1/3 liderów mieści się w przedziale 45-54 lat. W ogóle liderzy są ludźmi mieszczącymi się raczej w wyższych przedziałach wiekowych, co nie jest przecież ani zaskakujące, ale dziwne. Niemniej jednak, tym samym głos młodych musi być słabiej słyszalny i to mimo bardzo widocznych zmian kulturowych i cywilizacyjnych w ostatnich latach.

WYKSZTAŁCENIE

Tabela 3. Wykształcenie respondentów.

Wykształcenie.	liderzy		mieszkańcy	
	wskazań	%	wskazań	%
1. Podstawowe	4	3,9%	25	11,6%
2. Zasadnicze zawodowe	14	13,6%	68	31,5%
3. Średnie	37	35,9%	69	31,9%
4. Policealne lub niepełne wyższe	12	11,7%	19	8,8%
5. Wyższe	36	35,0%	35	16,2%
razem	103	100,0%	216	100,0%

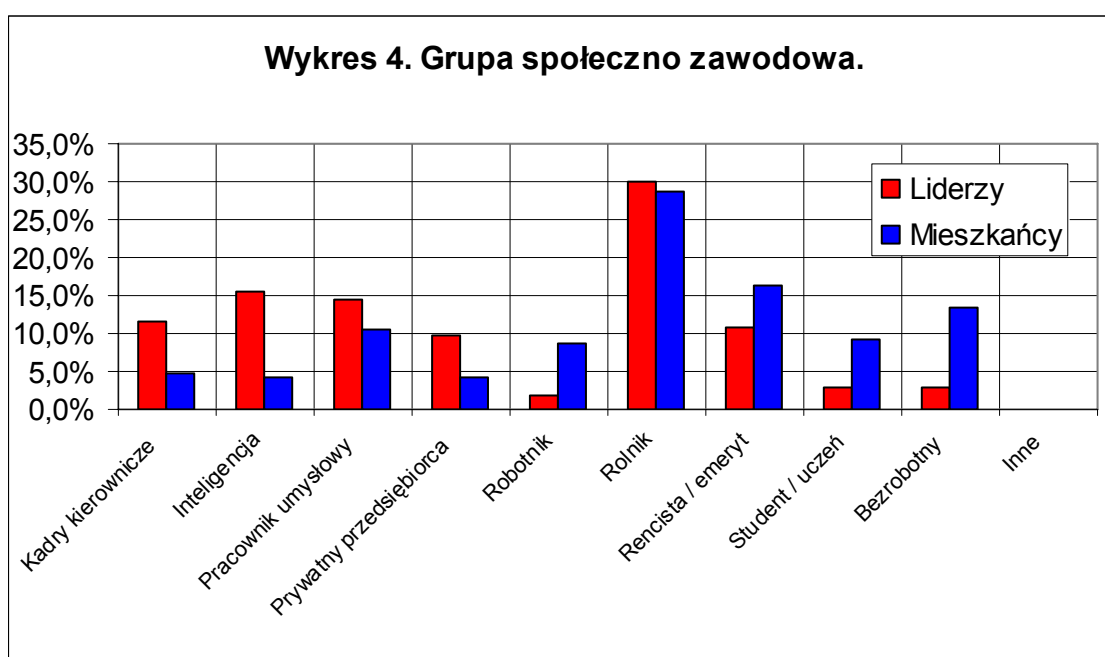
Duże różnice uwidaczniają się w odniesieniu do powyższej cechy między obydwoma próbami. 46% mieszkańców stanowią osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Liderów z tym poziomem wykształcenia jest już ok. 17,5%. Policealnym, niepełnym wyższym i wyższym legitymuje się ponad 46% działaczy i 25% mieszkańców. Mamy tu zatem do

czynienia z pewnym odwróceniem wskaźników w tych dwóch próbach, gdy porównamy odsetki osób z najniższym i najwyższym wykształceniem. Tak więc już tylko te dane świadczą dobitnie o roli dobrego wykształcenia w kreowaniu nowych liderów, osób angażujących się sprawy swoich społeczności lokalnych. Jeśli chodzi o wykształcenie średnie, dane są porównywalne.

GRUPA SPOŁECZNO-ZAWODOWA

Tabela 4. Grupa społeczno zawodowa respondentów.

Grupa społeczno zawodowa	Liderzy		Mieszkańcy	
	wskazań	%	wskazań	%
1. Kadry kierownicze	12	11,7%	10	4,6%
2. Inteligencja	16	15,5%	9	4,2%
3. Pracownik umysłowy	15	14,6%	23	10,6%
4. Prywatny przedsiębiorca	10	9,7%	9	4,2%
5. Robotnik	2	1,9%	19	8,8%
6. Rolnik	31	30,1%	62	28,7%
7. Rencista / emeryt	11	10,7%	35	16,2%
8. Student / uczeń	3	2,9%	20	9,3%
9. Bezrobotny	3	2,9%	29	13,4%
10. Inne	0	0,0%	0	0,0%
razem	103	100,0%	216	100,0%

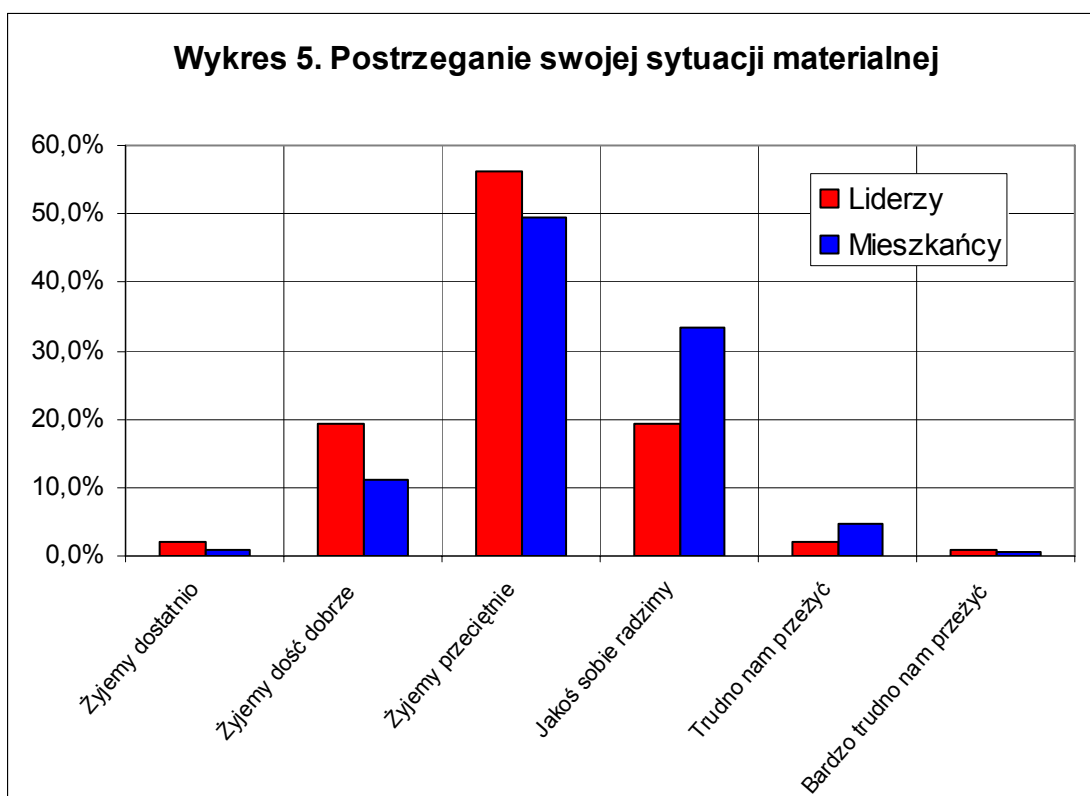

Najliczniej wśród badanych reprezentantami są rolnicy, emeryci i renciści i pracownicy umysłowi. Charakterystyczne jest jednak to, że Próba II (liderzy) jest w znacznym stopniu reprezentowana przez lokalne kadry kierownicze i inteligencje (ponad 27%), podczas gdy w Próbie I (mieszkańców) takich osób jest znacznie mniej (8,8%). Mieszkańcy reprezentowani byli w dużym stopniu przez bezrobotnych (13,4%), których wśród działaczy znalazło się tylko około 3%. Więcej też wśród mieszkańców było studentów (uczniów) - 9,3% i robotników – 8,8%, podczas gdy wśród liderów byli oni reprezentowani odpowiednio – 2,9% i 1,9%. W grupie liderów ponad dwukrotnie liczniej reprezentowani byli prywatni przedsiębiorcy (9,7%), niż wśród mieszkańców (4,2%). Tak więc kategorie zawodowe wymagające lepszego przygotowania, wyższego poziomu edukacji i po prostu bardziej atrakcyjne, znacznie częściej dotyczyły próby liderów. Można przypuszczać w związku z tym, iż poglądy obu grup będą się na wiele poruszanych w badaniach kwestii do pewnego stopnia różnić.

SYTUACJA MATERIALNA

Tabela 5. Postrzeganie swojej sytuacji materialnej.

Postrzeganie swojej sytuacji materialnej	Liderzy		Mieszkańcy	
	wskazań	%	wskazań	%
1. Żyjemy dostatnio	2	1,9%	2	0,9%
2. Żyjemy dość dobrze	20	19,4%	24	11,1%
3. Żyjemy przeciętnie	58	56,3%	107	49,5%
4. Jakoś sobie radzimy	20	19,4%	72	33,3%
5. Trudno nam przeżyć	2	1,9%	10	4,6%
6. Bardzo trudno nam przeżyć	1	1,0%	1	0,5%
razem	103	100,0%	216	100,0%

Większość respondentów postrzega swoją i swojej rodziny sytuację materialną jako przeciętną. Dostаточно życie w swoim przypadku widzą dwukrotnie częściej liderzy (1,9%) niż mieszkańcy (0,9%). Mieszkańcy natomiast częściej przyznają, że trudno lub bardzo trudno im przeżyć – tak sądzi 5,1% spośród nich. To samo o sobie sądzi już tylko 2,9% liderów.

Większość respondentów obu badanych grup była skłonna przyznać, że żyje na przeciętnym poziomie lub jakoś sobie radzi. Tak więc status materialny nie przesądza o możliwości aktywności społecznej, chociaż - na co wskazują wyniki – lepsza sytuacja materialna z pewnością zwalnia z określonych trosk i pozwala podejmować problemy wspólne, ważne dla społeczności lokalnej.

SOCJOLOGICZNE UWARUNKOWANIA AKTYWNOŚCI

Założenie główne omawianej części badań brzmiało: identyfikacja ze społecznością lokalną jest wyrażana przez pozytywne waloryzowane zadowolenie z zamieszkania w danej miejscowości, poczucie bliskości z ludźmi z danej społeczności, walory terenu, kultury i spraw, jakie się tam rozgrywają, możliwości działania na rzecz swojej społeczności i miejscowości. Poniżej przedstawię katalog najciekawszych danych z punktu widzenia tematu prezentowanego opracowania.

Tabela 6. Stopień zadowolenia z zamieszkiwania w swojej miejscowości.

Stopień zadowolenia	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Bardzo zadowolony(a)	24	23,3%	33	15,3%
2. Zadowolony(a)	54	52,4%	132	61,1%
3. Przeciętnie zadowolony(a)	23	22,3%	39	18,1%
4. Raczej niezadowolony(a)	2	1,9%	9	4,2%
5. Zupełnie niezadowolony(a)	0	0,0%	3	1,4%
razem	103	100,0%	216	100,0%

Zadowolenie z zamieszkiwania w danej miejscowości jest najbardziej oczywistym, bo wyrażającym powszechne mniemanie wskaźnikiem identyfikacji mieszkańców ze swoją miejscowością. Zadowolenie, to zarazem stan osobistej satysfakcji z faktu bliskości miejsc, ludzi, oraz poczucia, że te miejsca i ludzie spełniają wymagania życia takiego, jakiego by się chciało, jakie określić można mianem właściwego, godziwego, może nawet szczęśliwego. „Satysfakcja oznacza [...] psychiczne odczucie komfortu, wynikającego z pozytywnego wzmocnienia jednostki przez dane środowisko zamieszkania” (P.Starosta, 1995, s. 130).

Powyższe dane przedstawiają uogólniony obraz satysfakcji subiektywnej mieszkańców, oraz liderów lokalnego życia z przynależności do określonego środowiska – społeczności lokalnej. Ogólne dane wskazują, że ponad 76% mieszkańców powiatu sandomierskiego jest usatysfakcjonowanych z mieszkania w swoich społecznościach (bardzo zadowoleni i zadowoleni). Osób bardzo zadowolonych jest więcej (aż o 8%) wśród liderów.

Interesujące w tym kontekście jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie z jakim układem odniesienia identyfikują się Polacy? Mając do wyboru: społeczność lokalną (miejscowość zamieszkania), region (kraj), Polskę (czyli cały kraj) czy nawet Europę, zależnie od deklaracji przekonamy się, gdzie Polacy umiejscawiają poszukiwania ocen swych osiągnięć, gdzie w pełni czują się obywatelami, skąd czerpią swoje systemy norm, wartości i ocen. Bardzo interesujących danych na ten temat, dających ponadto bogatego materiału do przemyśleń dostarczył komunikat z badań CBOS pt: „Samoidentyfikacja i duma narodowa Polaków” (CBOS 2004). Podstawą identyfikacji dla ponad połowy Polaków – czytamy w komunikacie – jest społeczność lokalna (53%). Prawie co piąty respondent swą grupę odniesienia postrzega szeroko, identyfikując się z

całym krajem (18%), a prawie co siódmy identyfikuje się ze swoim rejonem (14%).

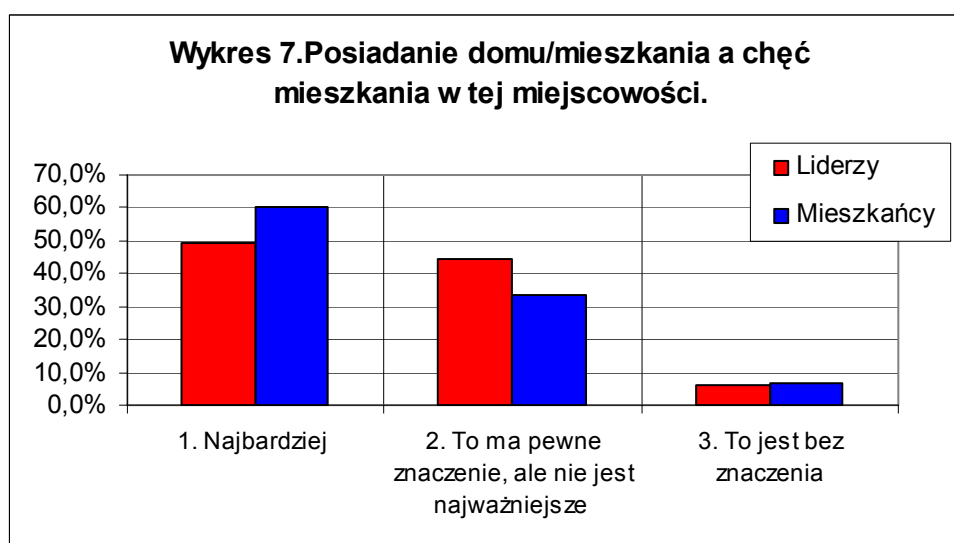
Generalny wynik dla mieszkańców ziemi sandomierskiej jest więc o 23% lepszy niż w przywołanym wcześniej komunikacie CBOS. Bardzo zadowolonych ze swojej miejscowości jest 15,3% mieszkańców i już 23,3% liderów – tzn. że liderzy są ludźmi aż o połowę bardziej optymistycznie patrzącymi na świat wokół siebie i najbliższej siebie zarazem niż mieszkańcy. Ten optymizm liderów lokalnego życia świadczyć może o dwóch co najmniej sprawach – albo liderami zostają ludzie o psychicznie wyraźniejszych predyspozycjach do optymizmu niż inni mieszkańcy, albo ci, którzy angażują się w lokalne życie wcześniej czy później osiągają sukces i stąd ich większa skłonność do pozytywnego waloryzowania swojego miejsca zamieszkania.

Patrząc na ostatnie dwa wiersze tabeli 6 również nasuwa się dość oczywista – w świetle powyższych słów – konkluzja: liderzy prawie trzykrotnie rzadziej niż mieszkańcy w ogóle są raczej lub zupełnie niezadowoleni z zamieszkania w swojej miejscowości. Wyjaśnienie takie jak poprzednio narzuca się w sposób aż nazbyt oczywisty, żeby nie powiedzieć kategoryczny.

Zapytaliśmy także respondentów z obu prób badawczych o przyczyny, dla których wyrażają chęć pozostania nadal w swojej miejscowości zamieszkania. W jakim stopniu wynika to z posiadania domu/mieszkania w danej miejscowości, posiadania miejsca pracy czy bliskiej lub dalszej rodziny w pobliżu miejsca zamieszkania a także poczucia, że w pobliżu zamieszkują dobrzy znajomi? A może na przywiązanie do swojej miejscowości zamieszkania ma subiektywnie zauważalny wpływ na sprawy dziejące się w swojej społeczności? Na te pytania dadzą odpowiedź poniższe zestawienia, które zostaną następnie wspólnie omówione.

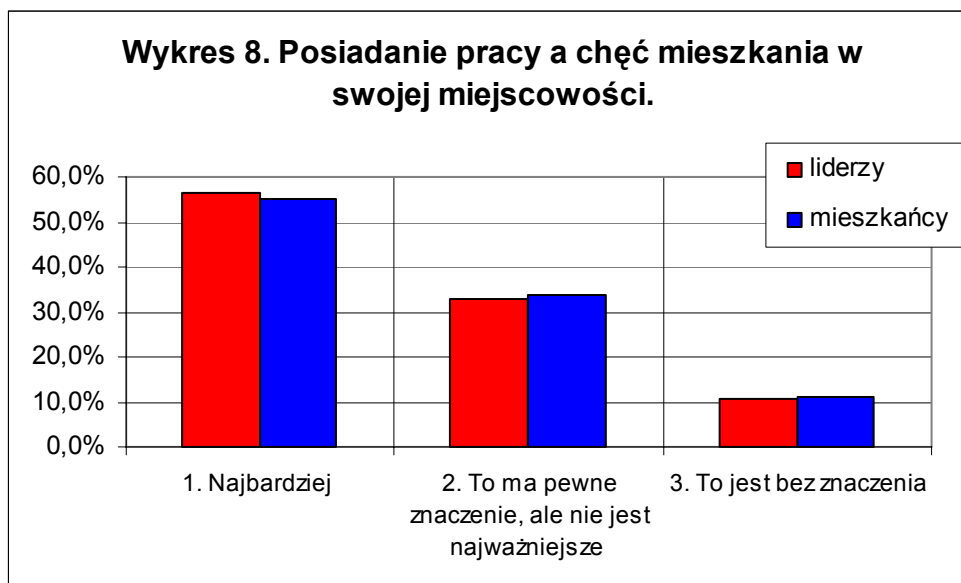
Tabela 7. Posiadanie domu/mieszkania a chęć mieszkania w tej miejscowości.

	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Najbardziej	51	49,5%	130	60,2%
2. To ma pewne znaczenie, ale nie jest najważniejsze	46	44,7%	72	33,3%
3. To jest bez znaczenia	6	5,8%	14	6,5%
razem	103	100,0%	216	100,0%

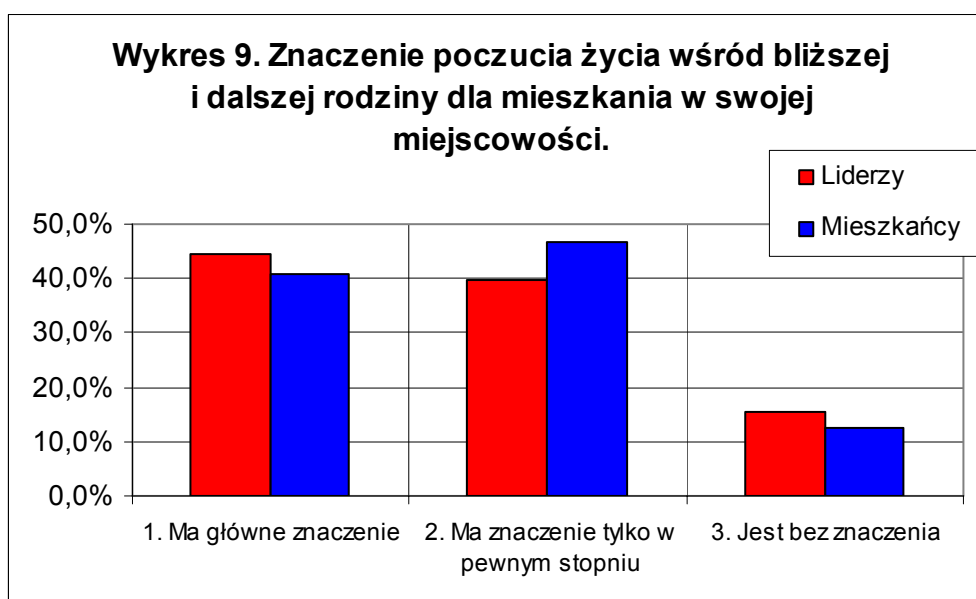
Tabela 8. Posiadanie pracy a chęć mieszkania w swojej miejscowości.

	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Najbardziej	58	56,3%	119	55,1%
2. To ma pewne znaczenie, ale nie jest najważniejsze	34	33,0%	73	33,8%
3. To jest bez znaczenia	11	10,7%	24	11,1%
razem	103	100,0%	216	100,0%

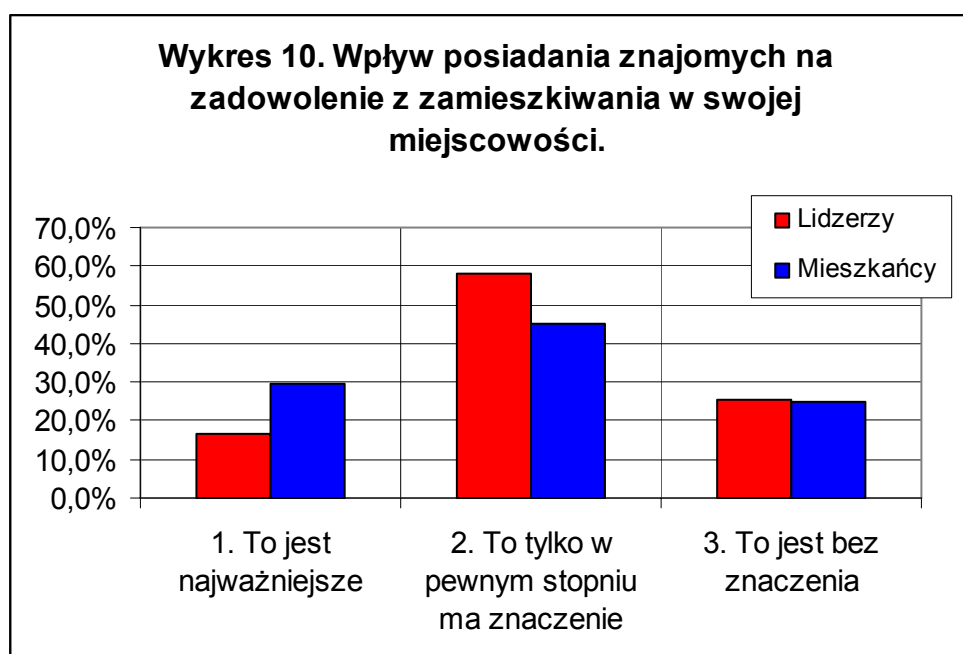
Tabela 9. Znaczenie poczucia życia wśród bliższej i dalszej rodziny dla mieszkania w swojej miejscowości.

	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Ma główne znaczenie	46	44,7%	88	40,7%
2. Ma znaczenie tylko w pewnym stopniu	41	39,8%	101	46,8%
3. Jest bez znaczenia	16	15,5%	27	12,5%
razem	103	100,0%	216	100,0%

Tabela 10. Wpływ posiadania znajomych na zadowolenie z zamieszkiwania w swojej miejscowości.

	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. To jest najważniejsze	17	16,5%	64	29,6%
2. To tylko w pewnym stopniu ma znaczenie	60	58,3%	98	45,4%
3. To jest bez znaczenia	26	25,2%	54	25,0%
razem	103	100,0%	216	100,0%

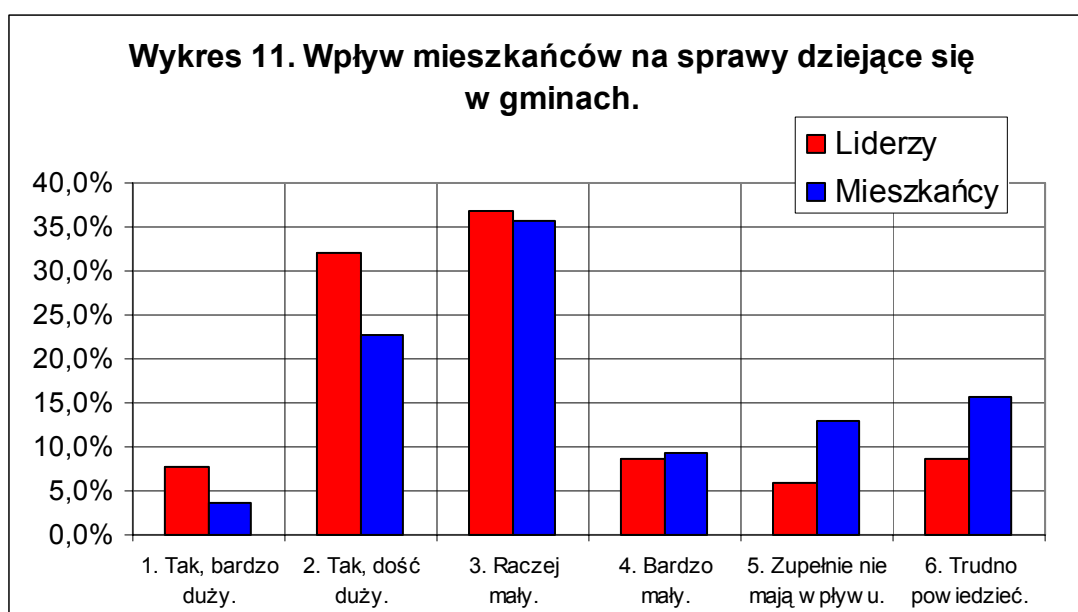

Ogólnie można powyższe dane podsumować, że tak posiadanie domu/mieszkania, jak pracy i bliższej lub dalszej rodziny ma główne znaczenie tylko dla około połowy respondentów z obu prób badawczych. Dla dalszych około 30 – 40% ma to znaczenie, ale nie najważniejsze. Zamieszczone wykresy pokazują przy tym, jak dalece przedstawiciele obu grup badawczych są zgodni w swoich wyborach. Tak więc nie są to płaszczyzny tworzenia się więzi lokalnych, które miałyby zasadnicze znaczenie w różnicowaniu obu grup respondentów. Nieco inną siłą więzi deklarują respondenci z obu prób do

swoich znajomych z miejscowości zamieszkania. Prawie dwukrotnie więcej mieszkańców (ok. 30%) niż liderów (16,5%) deklaruje, że jest to dla nich najważniejsze. O tę mniej więcej różnicę więcej liderów uważa, że ma to znaczenie, ale tylko do pewnego stopnia, zaś że jest bez znaczenia uważa prawie identyczna część respondentów z obu prób.

Tabela 11. Wpływ mieszkańców na sprawy dotyczące się w gminach.

Wpływ mieszkańców na sprawy dotyczące się w gminach.	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Tak, bardzo duży.	8	7,8%	8	3,7%
2. Tak, dość duży.	33	32,0%	49	22,7%
3. Raczej mały.	38	36,9%	77	35,6%
4. Bardzo mały.	9	8,7%	20	9,3%
5. Zupełnie nie mają wpływu.	6	5,8%	28	13,0%
6. Trudno powiedzieć.	9	8,7%	34	15,7%
razem	103	100,0%	216	100,0%

Więź mieszkańców z miejscowością zamieszkiwania, a co za tym idzie – identyfikacja lokalna, jest z założenia silnie uwarunkowana możliwością działania i poczuciem sprawstwa i problemach dotyczących społeczności lokalnej. Założenie badawcze polegało na tym, że im większy udział i możliwości wpływania na bieg spraw w miejscowości (lub gminie) mają mieszkańcy, tym bardziej oczywistym stanie się podłoże, źródło identyfikacji. Możliwość działania, a jeszcze bardziej sukcesy jakichś przedsięwzięć powodują, że ludzie podejmujący je silniej czują się związani z miejscowością (gminą), czują się dowartościowani społecznie, spełnieni, zadowoleni, itp. Takie poczucie skuteczności i ważności, w obliczu zbiorowego zaspokojenia potrzeb, samodzielnego działania i wspólnotowego współdziałania spełnia od razu dwa warunki konstytutywne społeczności lokalnej: jest podstawą satysfakcji lokalnej, po pierwsze, czyli zadowolenia z zamieszkiwania w swojej miejscowości i, po drugie, staje się fundamentem psychicznego utożsamiania się ze swoją społecznością, tzn. identyfikacji lokalnej.

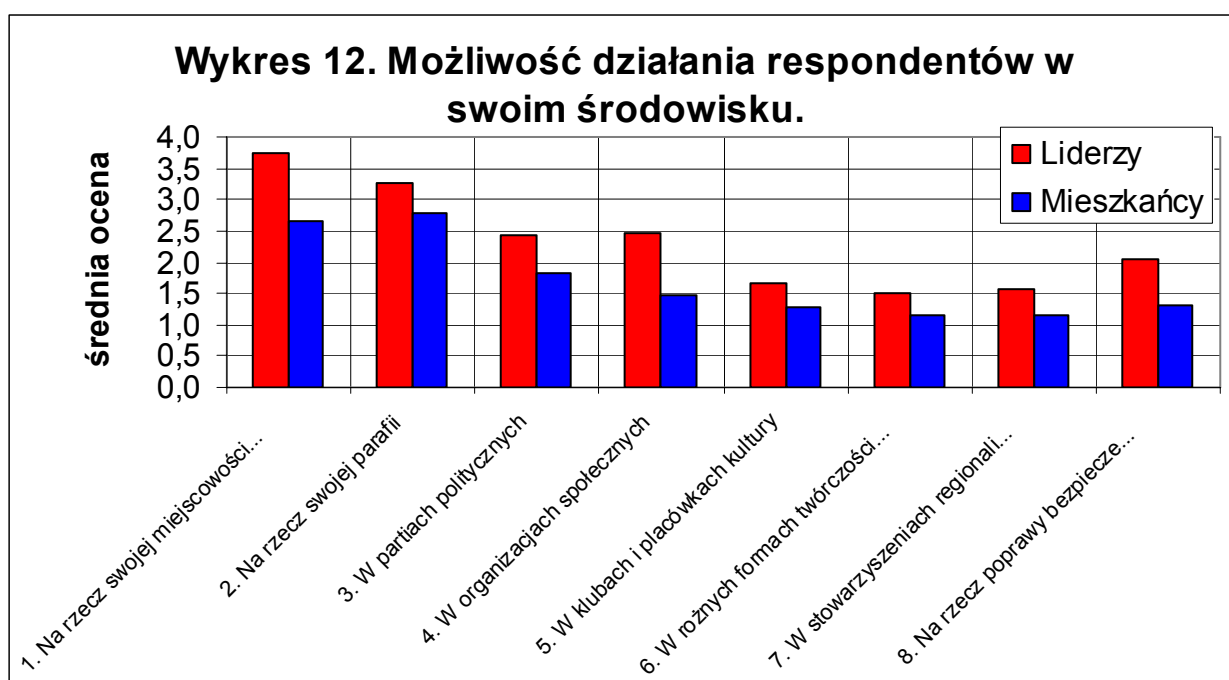
Mieszkańcy powiatu sandomierskiego w 57,9% oceniają, że ich wpływ na sprawy dziejące się w gminach jest mały lub żaden (warto zauważyć, że tak myśli już aż 64,1% mieszkańców woj. świętokrzyskiego). Takie poglądy wśród liderów występują już rzadziej, ale jednak dotyczą ponad połowy tej kategorii osób – 51,4% (na terenie województwa 52,4%). Z kolei poczucie bardzo dużego i dość dużego wpływu na sprawy społeczności lokalnej deklaruje 39,8% liderów i tylko 26,4% mieszkańców (na terenie województwa jest to jeszcze mniejszy odsetek, bo wynosi 20%). Bycie liderem zwiększa niejako poczucie wpływu na sprawy dotyczące społeczności. Nie jest zatem zaskoczeniem satysfakcja lokalna i psychiczne utożsamianie się liderów w swoich środowiskach. To kolejny dowód na to, że bycie liderem, człowiekiem zaangażowanym w życie i sprawy swojej społeczności, po prostu przynosi wszystkim efekty. Liderom satysfakcję, a wszystkim razem załatwione sprawy.

Jeśli tak krytycznie mieszkańcy powiatu sandomierskiego oceniają swój wpływ na rozwiązywanie problemów i bieg spraw w swoim środowisku, to zobaczymy wobec tego, czy mają możliwość włączania się w działania na rzecz swojej społeczności lokalnej i istniejących tam instytucji.

Tabela 12. Możliwość działania respondentów w swoim środowisku.

Możliwość działania w swoim środowisku.	Liderzy						Mieszkańcy					
	1	2	3	4	5	średnia	1	2	3	4	5	średnia
1. Na rzecz swojej miejscowości/gminy	11	7	15	33	37	3,8	67	31	51	45	22	2,6
2. Na rzecz swojej parafii	14	20	20	22	27	3,3	52	28	75	36	25	2,8
3. W partiach politycznych	39	15	24	14	11	2,4	129	34	27	17	9	1,8
4. W organizacjach społecznych	53	6	11	10	23	2,5	168	13	18	12	5	1,5
5. W klubach i placówkach kultury	73	10	7	6	7	1,7	185	14	10	4	3	1,3
6. W różnych formach twórczości artystycznej	77	9	11	2	4	1,5	196	10	6	2	2	1,2
7. W stowarzyszeniach regionalistycznych	77	10	8	1	7	1,6	197	9	8	1	1	1,1
8. Na rzecz poprawy bezpieczeństwa lokalnego	60	9	14	9	11	2,0	182	12	16	4	2	1,3

1 – nie ma możliwości....5 – pełna możliwość.

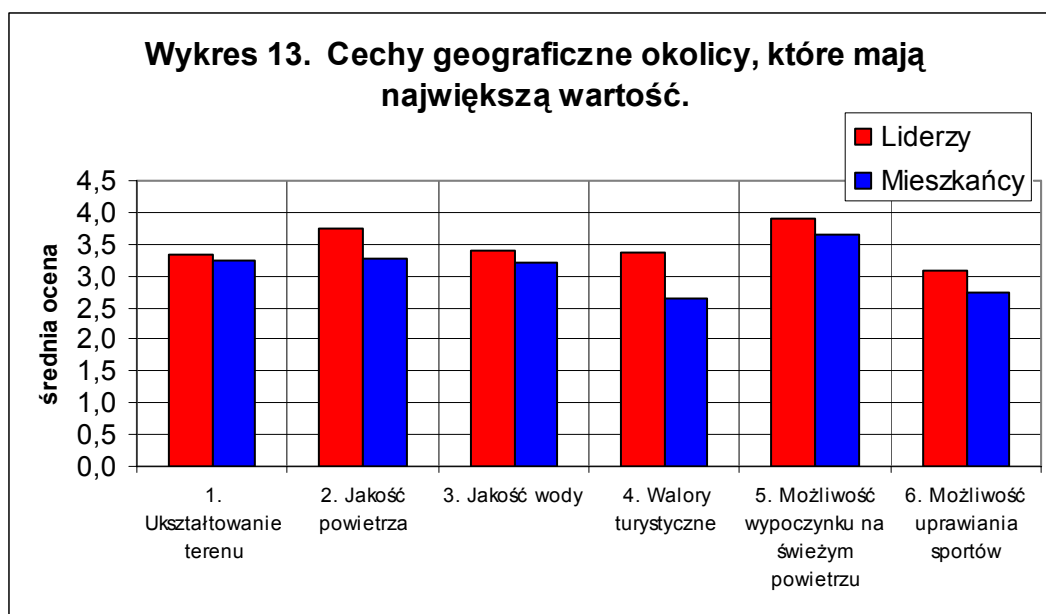

Uśrednione wielkości, odnoszące się do możliwości podejmowania działań respondentów na rzecz swojego zamieszkania, wyraźnie pokazują zasadniczą różnicę uświadamianej mocy sprawczej dwóch uwzględnionych grup respondentów. W każdym przypadku liderzy okazują się w swym mniemaniu lepiej wyposażeni w możliwości działania w wybranych przez siebie sferach. Najbardziej jednak dostrzegają takie możliwości w czterech wymiarach: na rzecz swojej miejscowości/gminy, na rzecz swojej parafii, w organizacjach społecznych i partiach politycznych. Mieszkańcy jedynie dostrzegają możliwości działania w sposób dość wyraźny tylko na rzecz swojej parafii i miejscowości. Należy zwrócić uwagę na najniższe wskazania jakie uzyskały stowarzyszenia regionalistyczne i różne formy twórczości artystycznej, które w największym stopniu kultywują lokalne tradycje i rozwijają postawy twórcze w o wiele szerszym zakresie niż tylko sztuce.

Aby działania na rzecz swojego środowiska (czy to społecznego, czy materialnego) podejmowane były z przyjemnością i zaangażowaniem, elementy owego środowiska muszą być pozytywnie waloryzowane. Jesteśmy skłonni do wysiłków przede wszystkim tam, gdzie dostrzegamy istotne wartości, o które wato i trzeba zabiegać. Jeśli mieszkańcy odczuwają przywiązanie do swojej społeczności lokalnej i silnie się z nią identyfikują, powinni zarazem wysoko pozytywnie waloryzować składniki wspólnej kultury i otaczającej przestrzeni. Jak zatem ten problem przedstawia się na podstawie badań, pokazują poniższe zestawienia.

Tabela 13. Cechy geograficzne okolicy, które mają największą wartość.

Cechy geograficzne okolicy ważność	Liderzy						Mieszkańcy					
	1	2	3	4	5	średnia	1	2	3	4	5	średnia
1. Ukształtowanie terenu	15	16	20	23	29	3,3	26	37	61	46	46	3,2
2. Jakość powietrza	11	6	19	29	38	3,7	25	30	56	71	34	3,3
3. Jakość wody	11	11	33	22	26	3,4	28	28	65	61	34	3,2
4. Walory turystyczne	15	14	18	30	26	3,4	65	40	41	44	26	2,7
5. Możliwość wypoczynku na świeżym powietrzu	8	6	20	24	45	3,9	21	21	45	56	73	3,6
6. Możliwość uprawiania sportów	25	10	20	27	21	3,1	56	35	58	41	26	2,8

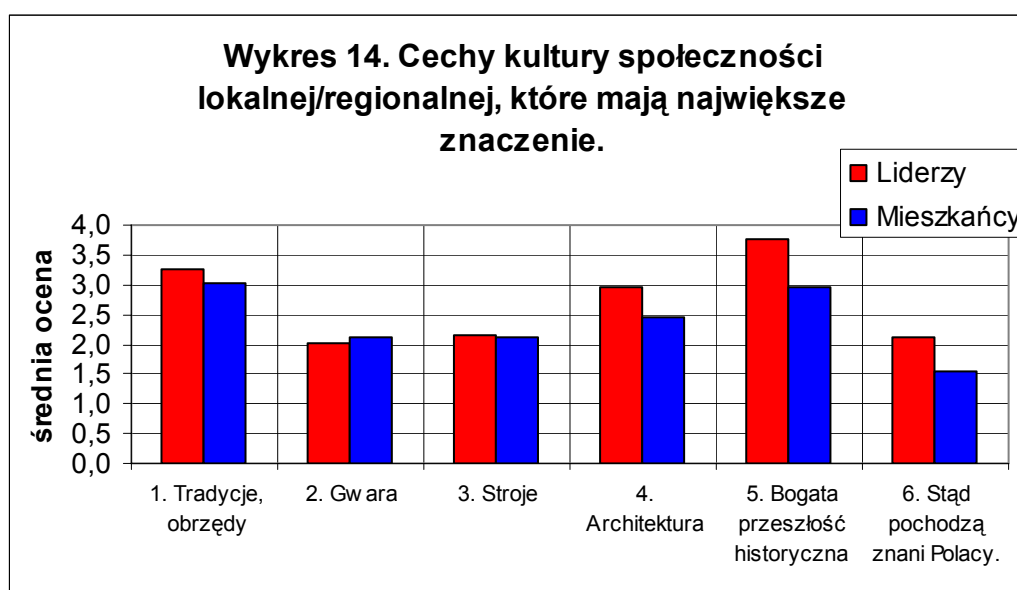

Walory geograficzne okolicy są, jak widać, dość wysoko waloryzowane zarówno przez mieszkańców, jak liderów. Ci ostatni jednak skłonni są do nadawania wyższych ocen. Najwyżej oceniono możliwość wypoczynku na świeżym powietrzu oraz jakość powietrza w okolicy zamieszkania. Powyżej przeciętnej ocenione zostały także ukształtowanie terenu i jakość wody. Liderzy lokalni mocniej te walory odczuwają i w związku z tym są skłonni do podejmowania działań w tych sferach. Można zatem sformułować hipotezę, że

im wyżej waloryzowany jest składnik otoczenia, tym chętniej podejmowane jest działanie w tym obszarze.

Tabela 14. Cechy kultury społeczności lokalnej/regionalnej, które mają największe znaczenie.

Cechy kultury społeczności lokalnej/regionalnej.	Liderzy						Mieszkańcy						
	ważność	1	2	3	4	5	średnia	1	2	3	4	5	średnia
1. Tradycje, obrzędy		16	12	28	22	25	3,3	38	37	61	43	37	3,0
2. Gwara		48	21	21	10	3	2,0	92	50	43	22	9	2,1
3. Stroje		45	17	24	14	3	2,2	93	49	39	26	9	2,1
4. Architektura		25	13	23	24	18	3,0	76	37	58	22	23	2,4
5. Bogata przeszłość historyczna		9	11	16	25	42	3,8	59	26	41	45	45	3,0
6. Stąd pochodzą znani Polacy.		63	5	11	8	16	2,1	171	10	11	13	11	1,5

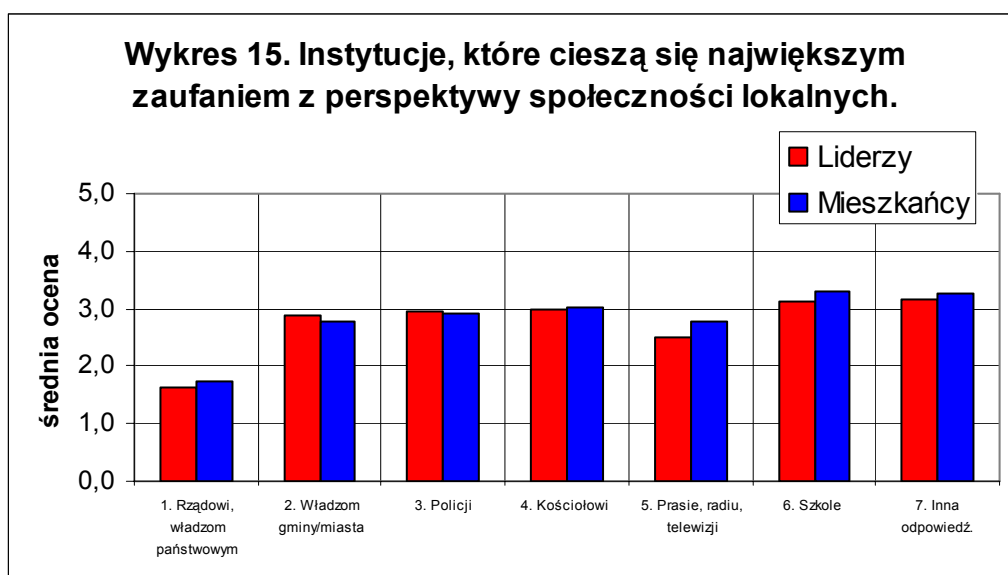
Największe znaczenie, zarówno mieszkańcy jak liderzy przypisują lokalnym tradycjom i obrzędom, bogatej przeszłości historycznej oraz, w przypadku liderów, także architektura. Mieszkańcy już znacznie rzadziej tak twierdzili. Niskie oceny uzyskały takie cechy lokalnej kultury jak: gwara, stroje,

pochodzenie znanych Polaków. Liderzy z reguły skłonni byli dawać wyższe oceny, dzięki lepszej orientacji i wiedzy o składnikach lokalnej kultury. Potwierdza się tym samym znany mechanizm usztywniania opinii i postaw – im większa i bardziej utrwalona wiedza o obiekcie, tym częściej osoba o takiej wiedzy ma skłonność do pozytywnych ocen. To jednak wszystkie optymistyczne wiadomości, bowiem, jak pokazują dane, respondenci na temat znaczenia poszczególnych składników lokalnej kultury wyrażają oceny przeważnie niskie. Cóż, historii i dziedzictwa kulturowego nie zmienimy – możemy natomiast wyeksponować to co szczytne i wartościowe, podtrzymywać te elementy, które stanowią o ciągłości życia wspólnotowego. Takie dzieło to znów domena liderów i bez nich w tej sprawie trudno marzyć o sukcesach.

Kończąc prezentację wyników oraz całe opracowanie, zwrócę jeszcze uwagę na bardzo ważny element, składający się na wcześniej przywołane rozumienie społeczeństwa obywatelskiego – zaufanie do instytucji funkcjonujących w środowisku lokalnym.

Tabela 15. Instytucje, który cieszą się największym zaufaniem z perspektywy społeczności lokalnych.

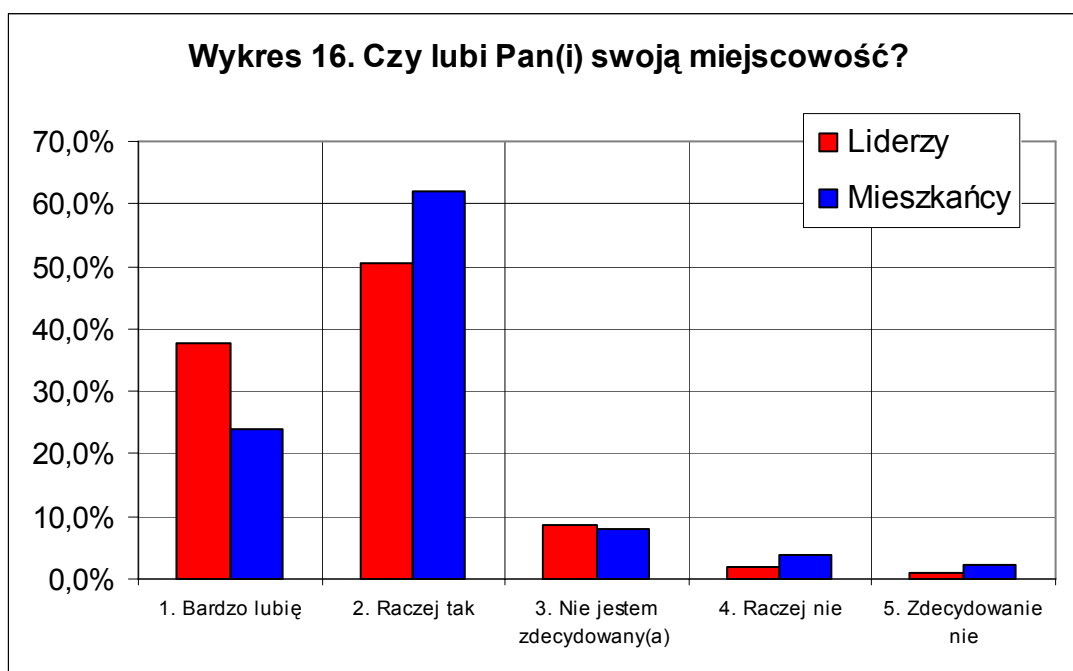
Instytucje, który cieszą się największym zaufaniem z perspektywy społeczności lokalnych.	Liderzy						Mieszkańcy					
	ważność	1	2	3	4	5	średnia	1	2	3	4	5
1. Rządowi, władzom państwowym	63	19	18	2	1	1,6	125	41	31	18	1	1,7
2. Władzom gminy/miasta	19	19	34	18	13	2,9	40	45	71	46	14	2,8
3. Policji	23	13	27	26	14	3,0	37	26	85	54	14	2,9
4. Kościołowi	20	17	30	16	20	3,0	45	21	60	61	29	3,0
5. Prasie, radiu, telewizji	29	19	33	17	5	2,5	44	32	81	45	14	2,8
6. Szkole	23	9	21	33	17	3,1	29	18	60	80	29	3,3
7. Inna odpowiedź.	22	9	20	33	19	3,2	29	18	73	59	37	3,3

O zaufaniu i to – niestety – tylko bardzo umiarkowanym, można mówić jedynie w odniesieniu do szkoły, kościoła, policji i może jeszcze władz gminy/miasta. Podkreślić jednak należy przeciętny poziom tego zaufania. Liderzy i mieszkańcy w swych ocenach okazali się dość zgodni, z nieznacznym wskazaniem na większy poziom zaufania wśród tych pierwszych. Zwraca uwagę niezwykle niski poziom zaufania do Rządu RP i władz państwowych – wygląda to trochę tak, jakby Polacy żyli w dwóch światach: po pierwsze w swoim bliskim, lokalnym, gdzie poziom zaufania jest jeszcze (a może już) umiarkowany a identyfikacja wyraźna i po drugie w państwie, gdzie poziom zaufania jest niski i zarazem poziom identyfikacji znikomy.

Tabela 16. Czy lubi Pan(i) swoją miejscowość?

Czy lubi Pan(i) swoją miejscowość ?	Liderzy		Mieszkańcy	
	liczba wskazań	%	liczba wskazań	%
1. Bardzo lubię	39	37,9%	52	24,1%
2. Raczej tak	52	50,5%	134	62,0%
3. Nie jestem zdecydowany(a)	9	8,7%	17	7,9%
4. Raczej nie	2	1,9%	8	3,7%
5. Zdecydowanie nie	1	1,0%	5	2,3%
razem	103	100,0%	216	100,0%

Mieszkańcy regionu sandomierskiego, jak wynika z danych, lubią swoją miejscowość zamieszkiwania. To nieco inna kategoria niż być zadowolonym ze swojego miejsca zamieszkania. Ta ostatnia kategoria odnosi się do satysfakcji z realizacji wartości życiowych, zaspokojenia potrzeb (biologicznych, społecznych), pozytywnego rezultatu wysiłków podlegających ocenie. Ci, którzy lubią swoje miejscowości zamieszkiwania generują pozytywne uczucia, gdyż chodzi tu głównie o emocje. Łatwiej coś polubić, niż być z tego czegoś wyraźnie zadowolonym. Można swą miejscowość polubić mimo braku pełnego zadowolenia. Wskazują na takie rozstrzygnięcie wyniki moich badań.

Swoje miejscowości generalnie lubi blisko 86 – 88% wszystkich respondentów, przy czym wśród liderów jest ich nieznacznie więcej (bardzo i raczej lubię). Przypomnijmy – zadowolonych z zamieszkiwania w swojej miejscowości było ponad 76% respondentów. Skąd zatem ta różnica? Otóż, jak określiłem wyżej, zadowolenie jest uwarunkowane wieloma okolicznościami (wymiarami), natomiast to, że ktoś lubi swoją miejscowość wynika z konglomeratu uczuć żywionych wobec miejscowości i tego, jak się w niej czuje.

Jedną jeszcze drobną, ale ważną uwagę nasuwa się patrząc na dane z tabeli 2. – znów liderzy prawie 50% częściej deklarują, iż bardzo lubią swoją miejscowość zamieszkiwania niż mieszkańcy (mieszkańcy 24,1%; liderzy 37,9%). Potwierdza się wyraźnie to, na co zwracałem uwagę pisząc o zadowoleniu liderów i mieszkańców z miejscowości zamieszkiwania: albo ci, którzy bardzo lubią swoją miejscowość częściej stają się liderami lokalnymi, albo będąc liderem szybciej dochodzi się do wzniosłych uczuć w odniesieniu do miejsca zamieszkania.

Uczucia, emocje wobec swojego miejsca zamieszkania to nie jedyne, ani najważniejsze wyznaczniki identyfikacji lokalnej. Na relacje mieszkańców w odniesieniu do swoich miejscowości wpływ musi mieć także możliwość działania *pro publico bono* i – co nie jest bez znaczenia – sukcesy w takiej działalności.

ZAKOŃCZENIE

Można by zakończyć ten tekst optymistycznie – sandomierzenie identyfikują się i to bardzo silnie ze swoją społecznością lokalną. To, że akurat z układem lokalnym jest już powodem do optymizmu. W triadzie: państwo, region, społeczność największej troski i świadomego wsparcia wymaga przede wszystkim lokalna społeczność. Państwo, jako społeczna struktura, w epoce integracji i globalizacji traci samo przez się na znaczeniu. Regiony są oczkiem zainteresowania instytucji europejskich („Europa regionów”). Tylko o społeczności lokalne muszą się troszczyć przede wszystkim one same. To prawda, że struktury państwowe mogą solidnie wspomagać fundamenty i zasady, na których opiera się funkcjonowanie społeczności lokalnych, ale

rewelacji w tym względzie nie należy się spodziewać i ta konstatacja właśnie psuje spokój i optymizm (w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej).

Jak zatem społeczności lokale mogą się endogennie wzmocnić. Wyniki socjologicznych badań, przedstawione w niniejszym tekście wskazują aż nadto dokładnie jak to zrobić - należy wzmocniać, dowartościowywać, kreować i podtrzymywać, a co najważniejsze poszerzać liczebne lokalne elity. W nich drzemią niewykorzystane moce twórcze, wola działania i optymizm – i oby nam wszystkim się one udzieliły. Integracja lokalna, to liczne i ważne okazje do aktywnego uczestnictwa. Osiąga się to nie tylko, i nawet nie przede wszystkim, przez głosowanie co kilka lat, aby zdecydować, kto będzie zasiadał na sesjach rady miejskiej/gminnej. Uczestnictwo w zarządzaniu którąś z licznych instytucji społeczności – szkołami, szpitalami, bibliotekami – to również uczestnictwo w życiu publicznym.

BIBLIOGRAFIA

1. Zbigniew Bokszański (2005), *Tożsamości zbiorowe*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Aldona Jawłowska (2001), *Wokół problemów tożsamości*, Wydawnictwo LTW, Warszawa.
3. Joanna Karczewska (2006), „Robocze ideologie lokalności. Stare i nowe schematy”, [w:] J. Karczewska (red.), *Oblicza lokalności. Tradycja i współczesność*, Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa.
4. Paweł Starosta (1995), *Poza metropolią, Wiejskie i małomiasteczkowe zbiorowości lokalne, a wzory porządku makrospołecznego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1.	Płeć respondentów.	13
Tabela 2.	Wiek respondentów.	14
Tabela 3.	Wykształcenie respondentów.	15
Tabela 4.	Grupa społeczno zawodowa respondentów.	16
Tabela 5..	Postrzeganie swojej sytuacji materialnej	17
Tabela 6.	Stopień zadowolenia z zamieszkiwania w swojej miejscowości.	19
Tabela 7.	Posiadanie domu/mieszkania a chęć mieszkania w tej miejscowości.	22
Tabela 8.	Posiadanie pracy a chęć mieszkania w swojej miejscowości.	22
Tabela 9.	Znaczenie poczucia życia wśród bliższej i dalszej rodziny dla mieszkania w swojej miejscowości	23
Tabela 10.	Wpływ posiadania znajomych na zadowolenie z zamieszkiwania w swojej miejscowości.	24
Tabela 11.	Wpływ mieszkańców na sprawy dziejące się w gminach.	25
Tabela 12.	Możliwość działania respondentów w swoim środowisku.	27
Tabela 13	Cechy geograficzne okolicy, które mają największą wartość.	29
Tabela 14.	Cechy kultury społeczności lokalnej/regionalnej, które mają największe znaczenie.	30
Tabela 15.	Instytucje, który cieszą się największym zaufaniem z perspektywy społeczności lokalnych.	31
Tabela 16.	Czy lubi Pan(i) swoją miejscowość?	32
Wykres 1.	Płeć respondentów.	13
Wykres 2.	Wiek respondentów.	14
Wykres 3.	Wykształcenie respondentów.	15
Wykres 4.	Grupa społeczno zawodowa respondentów.	16
Wykres 5..	Postrzeganie swojej sytuacji materialnej	18
Wykres 6.	Stopień zadowolenia z zamieszkiwania w swojej miejscowości.	20
Wykres 7.	Posiadanie domu/mieszkania a chęć mieszkania w tej miejscowości.	22
Wykres 8.	Posiadanie pracy a chęć mieszkania w swojej miejscowości.	23
Wykres 9.	Znaczenie poczucia życia wśród bliższej i dalszej rodziny dla mieszkania w swojej miejscowości	23
Wykres 10.	Wpływ posiadania znajomych na zadowolenie z zamieszkiwania w swojej miejscowości.	24
Wykres 11.	Wpływ mieszkańców na sprawy dziejące się w gminach.	25
Wykres 12.	Możliwość działania respondentów w swoim środowisku.	27
Wykres 13	Cechy geograficzne okolicy, które mają największą wartość.	29
Wykres 14.	Cechy kultury społeczności lokalnej/regionalnej, które mają największe znaczenie.	30
Wykres 15.	Instytucje, który cieszą się największym zaufaniem z perspektywy społeczności lokalnych.	32
Wykres 16.	Czy lubi Pan(i) swoją miejscowość?	33

